

CONSIDERAȚII METODICE PRIVIND UTILIZAREA ÎN CADRUL LECȚIILOR DE ISTORIE A REZULTATELOR ACTIVITAȚII DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

VASILE IROD

Statutul profesorului în general și cel al profesorului de istorie în special, este foarte bine conturat în documentele noastre de partid. Între comandamentele de maximă importanță, cărora profesorii de istorie trebuie să le subordoneze efortul, inteligența, pasiunea și receptivitatea, se situează sporirea valențelor educativ-formative ale disciplinelor istoriei și îndeosebi ale istoriei patriei. În activitatea practică, pentru realizarea predării istoriei într-o viziune nouă, mai complexă, mai bogată în conținut și mai dinamică, într-o nouă structură și printr-o nouă selecție și abordare corespunzătoare a evenimentelor semnificative, profesorii de istorie depun un efort sporit pentru integrarea cunoștințelor de istorie în ansamblu, cunoștințelor pe care elevul trebuie să le dobândească în procesul de instrucție și educație școlară, pentru corclarea datelor și îmbogățirea concluziilor științifice, politice, etice și morale, astfel încât acestea să devină parte din pregătirea elevilor pentru muncă, pentru viață.

Cunoașterea istoriei, în condițiile unui învățământ modern și a necesităților etapei în care trăim, nu se reduce la stocarea unor simple informații — date și fapte, evenimente istorice — ci presupune, la toate clasele, preocupări care să reflecte procese istorice fundamentale. Apreciind acest lucru tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru aprecia că „dezvoltînd recunoștința și prețuirea față de strămoșii care, cu sacrificii și jertfe uriașe, au

apărat ființa națională a poporului, au purtat steagul luptei pentru libertate și neamțnare, pentru dreptate națională și socială, trebuie să sădim în conștiința oamenilor sentimentul răspunderii față de moștenirea înaintașilor, al hotărării de a duce mai departe, în noile condiții istorice, făclia progresului și civilizației pe pământul României.¹

Așadar, istoria îndeplinește, mai presus de orice, un important rol educativ, accentul punându-se pe formarea convingerilor, cultivarea sentimentelor, crearea acelor disponibilități și trăsături pe care orice tînăr trebuie să le aibă ca bun patriot și bun cetățean.

Istoria prin conținutul său, are bogate și variate resurse educativ-formative care i-au asigurat ca obiect de învățămînt, un rol deosebit de important în procesul instructiv-educativ. De aceea, toți cei care s-au ocupat cu cercetarea și scrierea istoriei de-a lungul vremii au avut în vedere în primul rînd valoarea inestimabilă a acesteia în cultura fiecărui popor, contribuția ei deosebită la educarea patriotică a maselor. Cronicarii noștri în „această trudă” — cum atît de frumos aprecia Miron Costin scrierea istoriei — au avut în vedere, în primul rînd valențele ei educative. „Mulți scriitori — arăta Grigore Ureche — s-au nevoit de au scris rîndul și povestea țărilor, de au lăsat izvod pre urmă și bune și rele, să rămîie fecioarilor și nepoților, să fie de învățătură, despre cele rele și se ferească și să se socotească iară despre cele bune să urmeze și să învețe și să îndirepte².”

Pentru ca această latură a istoriei, cea de „magistra vitae” să se poată realiza în școală, profesorul de istorie trebuie să fie animat de o puternică receptivitate față de tot ce este nou și important în specialitatea sa și în pedagogie, iar în practică să dovedească un efort continuu spre autodepășire pentru a face față sarcinilor grele pe care le ridică învățămîntul). De asemenea, profesorii de istorie au sarcina de a pune în lumină momentele de referință ale istoriei, învățămintele ei. În acest sens o lecție de istorie poate fi considerată realizată sub aspectul conținutului dacă a evidențiat aceste momente, dacă sînt desprinse semnificațiile contemporane ale trecutului istoric prin stabilirea legăturilor întine dintre trecut, prezent și viitor. Fără această legătură, istoria își pierde sensul ca știință și mai ales ca dis-

ciplină de învățămînt. Evidențierea semnificațiilor instructiv-educative ale istoriei este cerută de viața însăși, iar din acest punct de vedere documentele de partid acordă o importanță deosebită istoriei ca știință socială. Istoria — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Mesajul adresat participanților la cel de-al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine care a avut loc la București, în septembrie 1971 — oferă concluzii și învățăminte despre marile procese ale dezvoltării societății, ale existenței popoarelor de-a lungul timpului, punînd în evidență atît ceea ce a fost valoros, progresist și a servit mersului înainte al societății, cît și piedicile ridicate de-a curmezișul evoluției și care au costat scump umanitatea, au întîrziat progresul unor națiuni¹⁴.

Dezvoltarea multilaterală a personalității elevului se realizează, după cum cunoaștem, printr-un complex de influențe instructiv-educative cuprinse nemijlocit în conținutul obiectelor de învățămînt, prin metodele și procedeele de instruire și educare folosite de cadrele didactice în mediul educativ creat de clasă și în școală, în activitățile practice efectuate de elevi în afara clasei și școlii, în organizațiile de copii și tineret, precum și în viața socială și politică a poporului nostru cu care vin elevii în contact zilnic.

În procesul complex și îndelungat de creare a personalității, istoria ca obiect de învățămînt, are o influență deosebită datorită abundenței de fapte, conținutului de idei și sentimente care oglindesc trecutul bogat în urme de iocuire umană, de conviețuire sau frămîntări sociale, economice și politice, în pilde glorioase de jertfe pentru apărarea ființei neamului, precum și prin prezentul și perspectivele pe care le deschide societatea socialistă.

După cum știm, predarea istoriei patriei în școală este dominată de ideea fundamentală — permanența, unitatea și continuitatea poporului român pe pămîntul patriei noastre, demonstrată științific prin numeroasele descoperiri arheologice, prin documentele și materialele vremii.

Noua structură și eșalonare a studiului istoriei care se aplică în prezent permite aprofundarea corespunzătoare a cunoștințelor de istoria patriei, ca o componentă a formării personalității elevilor, a educației lor patriotice, revoluționare, iar pe de altă parte cunoașterea cadrului gene-

ral de organizare și dezvoltare a societății umane, a etapelor parcurse de omenire, din cele mai vechi timpuri pînă astăzi și a rolului și contribuției poporului român în evoluția logică a procesului istoric.

Programa și manualul oferă la rîndul lor profesorilor de istorie prețioase îndrumări de lucru în ordonarea și tratarea problematicii majore a istoriografiei amintind în noua structură, în raport de funcția primordial-educativă a istoriei în învățămîntul gimnazial și liceal din țara noastră, de istoria patriei și istoria universală ce ocupă locuri distincte în fiecare an de studiu începînd cu cls. a IV-a și încheind cu cls. a XII-a.

Prin resursele infinite de care dispunem, în condițiile deplasării accentului de pe latura informativă pe latura formativă, istoria contribuie, în condițiile unor preocupări constant bune ale profesorului, la integrarea unitară a cunoștințelor, la dezvoltarea capacității de a interpreta faptele și evenimentele istorice, de a stabili relații de cauzalitate între ele, de a pătrunde în esența procesului istoric, de a genera atitudini și de a forma gîndirea istorică, materialist-dialectică a elevilor, transformarea cunoștințelor lor în convingeri și a acestora în spirit militant, în acțiune practică, în slujba comandamentelor societății.

Un rol deosebit îl ocupă în procesul de învățămînt studierea istoriei României, fapt determinat de necesitatea înarmării tineretului, a întregului popor cu conștiința faptului că istoria poporului român a fost înainte de toate o luptă continuă pentru păstrarea ființei sale ca popor liber și independent, o luptă pentru drepturi, o viață mai bună și mai demnă împotriva propriilor exploatări și a diferitelor dominații străine, o luptă pentru progres și demnitate națională. Elevul ia cunoștință, în mod sistematic, de istoria patriei de la începuturi pînă în prezent, de marile momente ale devenirii și afirmării poporului nostru, de eroismul în lupta necurmată pentru apărarea gliei și limbii strămoșești și de eroii pe care iubirea de țară și neam i-a ridicat pe culmi de glorie și i-a trecut în nemurire. Epoca veche, de exemplu, în contextul căreia abordăm tema legată de Gorjul antic, ocupă un loc aparte pentru că în cadrul ei au avut loc fenomene și procese istorice de importanță hotărîtoare. Ea începe însăși cu apariția societății omenești pe teritoriul României. În cadrul acestei epoci își fac apariția

în istorie strămoșii noștri geto-daci, care ajung să creeze o civilizație strălucită înainte de a fi supuși de Imperiul roman. Tot în epoca veche se produce fenomenul simbiozei și romanizării geto-dacilor, care stă la temelia formării poporului român și a limbii noastre.

Desigur că despre rolul și importanța istoriei — ca știință socială și ca obiect principal de învățămînt — în educarea patriotică și formarea personalității copiilor se poate scrie mult. Deosebit de importantă mi se pare pregătirea și nivelul de cultură a profesorului, măiestria sa pedagogică încît fiecare lecție să fie pătrunsă de un vibrant patriotism, de sentimentul mîndriei naționale, de faptul că ne-am născut pe acest pămînt, apărat cu nemăsurate jertfe de către strămoșii noștri și pe care se înalță astăzi o societate nouă, socialistă.

Pentru generațiile actuale este de reținut îndemnul tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român la Congresul Educației politice și culturii socialiste din iunie 1976, care arată următoarele: „cunoașterea istoriei proprii constituie un factor important al dezvoltării conștiinței de sine a poporului, al cunoașterii a ceea ce a fost înaintat, cu adevărat revoluționar în trecutul său, precum și ceea ce a fost retrograd și trebuie anihilat.” În studierea istoriei trebuie să ne călăuzim permanent de concepția materialist-dialectică a marxism-leninismului, punînd în lumină adevărul obiectiv, rolul maselor, al popoarelor, combătînd tot ceea ce a fost negativ în trecut, politica de dominație a altor popoare și de învrăjnire națională dusă de clasele asupritoare”⁶.

Pentru a cunoaște mai bine cele de mai sus, considerăm ca fiind deosebit de important în predarea istoriei și folosirea materialelor și elementelor de istorie locală. Acestea se referă la urme de cultură materială și spirituală ale trecutului sau prezentului legate de viața strămoșească, astfel că „vatra istorică locală este izvorul care conduce la patrie, la glia strămoșească, la națiune, la popor. Cine iubeste plaiul natal iubeste cu ardoare patria”⁷.

Cunoașterea unor elemente de istorie locală constituie o îndatorire a fiecărui cetățean, pentru că numai așa își poate da seama de sacrificiile pe care le-au făcut generațiile trecutului și poate aprecia marile realizări de astăzi. Elementele de istorie locală integrate în predarea lecțiilor

de istorie a patriei, ajută la formarea unei mai clare conștiințe asupra evenimentelor, faptelor istorice „... înfățișarea, profund obiectivă și interpretarea justă, corectă, principială a datelor și faptelor istorice, au o importanță esențială pentru lichidarea surselor de neîncredere și animozitate create de-a lungul timpului între popoare”⁸.

Prin urmare, cunoașterea trecutului se poate realiza numai prin „descoperirile arheologice, dovezile materiale care confirmă în mod incontestabil că locuitorii de pe teritoriul patriei noastre și-au organizat o viață economică, socială și politică proprie — munții și pădurile oferindu-le condiții prielnice atât pentru existență, cât și pentru apărare — și au luptat vitejește pentru a-și păstra ființa, graiul și glia strămoșească, intrînd, totodată, în contact și conviețuind în mod pașnic cu unele grupuri migratoare. Numeroase seminții a trecut însă ca valul, neputîndu-se statornici pe aceste meleaguri”⁹.

Dacă ne referim la meleagurile Gorjului, putem afirma că istoria patriei este bine reprezentată pentru toate epocile sale, că aici cele mai vechi urme de existență omenescă datează încă din paleoliticul mijlociu, că în Gorj nu lipsesc nici urmele omului din paleoliticul superior cînd apare „homo sapiens fossilis”. De asemenea, numeroase sînt vestigiile în cuprinsul județului, datînd din epoca pietrei șlefuite, din epocile bronzului și a fierului. Aici descoperirile arheologice au scos la iveală o interesantă civilizație geto-dacică remarcată prin numeroasele urme de așezări, cetăți și necropole care sînt tot atîtea mărturii că întreaga regiune subcarpatică a fost intens locuită în perioada de la statul centralizat și independent geto-dac de sub conducerea lui Burebista la statul dac condus de Decebal. Voi încerca să mă opresc în continuare asupra unor considerații metodice cu privire la integrarea materialului arheologic descoperit în Gorj în cadrul activităților cu elevii — la clasă și în afara acesteia — și, de ce nu în activitățile pe care le organizăm cu adulții atunci cînd este vorba de informarea științifică pe care profesorul de istorie, trebuie să o realizeze ca om de cultură și specialist în cadrul Universității cultural-științifice sau în alte ocazii.

Folosirea elementelor de istorie locală se justifică din două puncte de vedere: unul de ordin psihologic, care remarcă caracterul concret al gîndirii elevilor pînă la o anu-

mită vîrstă și caracterul stimulator al materialului local pe tot parcursul perioadei școlare, precum și legătura afectivă cu locul natal la orice vîrstă, iar altul de ordin pedagogic — sprijinirea în munca didactică pe ceea ce este apropiat, cunoscut, dat, sau posibil a fi dat în experiența nemijlocită a școlarii. Numai așa vor înțelege elevii mai ușor trecutul și prezentul și dacă acestea au legătură cu cele petrecute pe meleagurile natale, ori Gorjul, în această privință poate să ofere profesorului suficiente exemple și posibilități de folosire și integrare a elementelor de istorie locală în cadrul lecțiilor.

Integrarea celor mai semnificative elemente de istorie locală la lecții, în cazul nostru cele care se referă la epoca veche a României, constituie unul din obiectivele importante ale predării istoriei în școala la care predau. În acest sens mi-am propus de fiecare dată o pregătire atentă atât în ce privește transmiterea de noi cunoștințe, cât și punerea în valoare a conținutului lor educativ. În funcție de scopul și sarcinile lecției, de conținutul informațiilor, de mesajul pe care îl transmite tema abordată, am căutat să aleg strategiile și tehnicile de predare cele mai indicate, să utilizez judicios materialul didactic, inclusiv cel care se referă la lecțiile în muzeu sau la cele de documentare arheologică prin excursiile școlare, să pregătesc acele condiții necesare formării și fundamentării unui temeinic nivel de cunoștințe, și, înainte de toate, să dezvolt la elevi sentimente și atitudini cu un puternic efect educativ.

Pentru valorificarea cu bune rezultate a elementelor de istorie locală în cadrul lecțiilor, am considerat necesară respectarea cîtorva cerințe și anume: autenticitatea materialului, oferirea de date reale, interpretarea corectă din punct de vedere științific, evitarea abundenței în amănunte pentru a nu acoperi elementele esențiale, oprindu-mă deci la ceea ce este semnificativ pentru realizarea sarcinilor educative propuse, respectarea particularităților de vîrstă ale elevilor și a nivelului lor de dezvoltare psihointelectuală. Metodele folosite sînt cele intuitiv-expozitive și activ-participative pentru că ele creează posibilitățile reale de cunoaștere și valorificare practică a cunoștințelor de istorie, pregătindu-l pe elev în vederea unei educații patriotice permanente. Desigur, totul depinde de pregătirea profesională, de măiestria sa pedagogică; de aceea am considerat că fiecare lecție să fie riguros pregătită astfel încît pe lîngă ba-

gajul de cunoștințe transmis să pot determina la elevi intense trăiri emoționale, să-i educ în spiritul dragostei de țară, al respectului pentru trecutul multimilenar al poporului nostru.

Județul Gorj — străveche vatră de cultură materială și spirituală românească — oferă numeroase vestigii ale trecutului pe care, cu pricepere și migală, specialiștii în domeniu ni le pun la dispoziție prin diferite lucrări științifice, studii și cercetări, documente de arhivă sau printr-o valoroasă expoziție muzeală creată în cadrul Muzeului de istorie din Tg.-Jiu, expoziție care ilustrează sistematic și unitar prin mijloace proprii de informare istoria locală în contextul proceselor istorice fundamentale ale poporului român. **Lucrarea „Atestări arheologice ale traco-geto-dacilor în județul Gorj“** poate oferi la rîndul său unele puncte de sprijin, ușurînd activitatea profesorului în proiectarea și organizarea lecțiilor de istorie.

Referindu-mă concret la integrarea elementelor de istorie locală, subliniez posibilitatea folosirii lor la cls. a V-a și în mod deosebit la cls. a VIII-a, unde un număr important de ore din programa școlară sînt prevăzute pentru studierea istoriei străvechi și vechi a României, locului și rolului pe care geto-dacii l-au avut în lumea antică. studierea și cunoașterea de către elevi a vieții materiale și spirituale a strămoșilor noștri, a fenomenului de continuitate și existență pe aceste meleaguri, a procesului de romanizare și de formare a poporului român. În acest sens aș sublinia preocuparea pentru ca în fiecare an școlar, în funcție de sarcinile didactice și obiectivele propuse, să organizez cu elevii excursii de documentare la vestigii antice din județ (și nu numai), vizite periodice la muzeul de istorie din Tg.-Jiu, unde, așa cum arătam, elevii au posibilitatea să intre în contact nemijlocit cu patrimoniul cultural local. pot să cunoască mai bine, la fața locului, elementele de istorie locală. Cadrul organizat al excursiilor școlare a fost extins la nivelul unor județe cum sînt: Hunedoara (zona munților Orăștie), Mehedinți, Alba, Vilcea, Cluj, Dolj sau municipiul București unde, avînd în vedere importanța istorică a unor muzee, vestigii și stațiuni arheologice, am căutat ca, prin obiectivele urmărite, elevii să cunoască mai bine istoria patriei, iar în contextul ei istoria Corju-

lui antic. Și pentru că ideea de vechime și continuitate în istoria poporului nostru poate fi urmărită și pe plan local pe baza materialului original — urmele arheologice descoperite în Gorj acoperind prin mărturii certe toată epoca străveche și veche —, elevii au posibilitatea să cunoască adevărul cîștigat de arheologia românească cu ajutorul elementelor de istorie locală. Acestea confirmă continuitatea poporului român și în județul nostru unde, asemenea întregii țări s-a născut și s-a dezvoltat de milenii, însemnînd dăinuire etnică, civilizația materială și spirituală a înaintașilor noștri din vremuri imemorabile.

Tratarea temei „Ateșări arheologice ale traco-geto-dacilor în Gorj” este, așa cum mai spuneam, rezultatul unor preocupări și eforturi făcute de propunător în ani de zile. Mobilul cercetării a izvorit din sarcinile pe care le are școala ca principală instituție de instrucție și educație a tinerei generații, iar în acest cadru istoria ca disciplină de învățămînt, după cum am văzut, joacă un rol esențial în formarea personalității elevului.

Utilitatea lucrării constă în faptul că elementele de istorie locală pe care le-am cules mi-au folosit permanent ca sursă de informație științifică, cu precădere la clasa a VIII-a unde, pentru studierea și cunoașterea vieții materiale și spirituale a traco-geto-dacilor, sînt destinate un număr important de ore, inclusiv lecțiile recapitulative legate de civilizația geto-dacilor și de procesul de formare a limbii și poporului român. Materialul cules oferă suficiente puncte de sprijin lecțiilor de istorie antică universală atunci cînd este vorba de cadrul istoric general în care a apărut și s-a dezvoltat civilizația geto-dacilor în Europa.

În cele ce urmează voi încerca să redau cîteva modalități prin care am încercat să integrez elementele de istorie locală în cadrul lecțiilor.

La lecția cu tema „Epoca pietrei pe teritoriul patriei noastre” unde am avut posibilitatea să elucidez cu elevii problemele de locuire și evoluție umană și, în același timp, unele noțiuni precum cele de „epocă”, „comună primitivă”, „cultură arheologică”, „comunitate umană” (hoardă, gîntă ș.a.), sensul socio-economic al perioadelor de cultură materială din paleolitic, neolitic-eneolitic, din epoca metalelor (bronz și fier), „matriarhatul” și patriarhatul” ca prime for-

me de organizare socială ș.a., am considerat necesar să corelez conținutul temei din manual cu descoperirile făcute în județul Gorj, localizând și integrând ariei de locuire umană așezările-peșteri de la Boroșteni — Peștișani și Baia de Fier, care oferă alături de descoperirile similare din țară (Râpicieni, Ohaba-Ponor, Cioclovina ș.a.) suficiente mărturii despre existența omului primitiv din cele mai vechi timpuri pe teritoriul patriei noastre.

În continuare li s-au prezentat elevilor imagini care să le demonstreze prezența uneltelor primitive date la iveală cu ocazia descoperirilor arheologice de la Boroșteni și Baia de Fier, unelte confecționate din piatră, os, obsidiană, adaptate diferitelor munci și care se datează de mai bine de 40 000 ani î.e.n. (cuțite pentru jupuit, racloare, grătioare, burine, vase de piatră etc.). Cu siguranță, elevii au intuit mai ușor viața oamenilor în comuna primitivă pentru că au avut posibilitatea să cunoască direct vestigiile antice prin excursia de documentare arheologică de la „Peștera Muierilor” — Baia de Fier. Aici, în afara unor urme de cultură materială de tipul „homo sapiens”, elevii au luat contact cu unele picturi rupestre datînd din aceeași epocă, care sînt, desigur, legate de primele manifestări artistice și magico-religioase ale omului. În același timp li s-a explicat elevilor că asemenea manifestări de artă rupestră (figuri umane și zoomorfe, desene geometrice) s-au mai descoperit pentru o perioadă mai tirzie în Gorj, la Polovrași (Peștera Pircălabului) și la Runcu. Prin analogie cu descoperirile de acest fel făcute în unele peșteri din Franța, Spania, Africa de Nord, elevii au putut să fixeze mai bine momentele de început ale organizării societății omenești, inclusiv pe teritoriul patriei noastre, preocupările oamenilor pentru începuturile lor de viață materială și spirituală în procesul muncii.

În cadrul aceleiași teme, prezentînd cronologic societatea umană și progresele realizate de om în neolitic și eneolitic, precum apariția noii tehnici de șlefuire și perforare a pietrei, folosirea cercului și a săgeții, diversificarea uneltelor și a ocupațiilor oamenilor, domesticirea animalelor și apariția olăritului, am avut posibilitatea să le oferim elevilor suficiente exemple de istorie locală veche, amintindu-le de așezările neolitice din Gorj (locuințe) de la Vîrț-Rovinari, Schela — Gornăcelu, Șiacu — Slivilești, Novaci, Celei,

Aninoasa, Vladimir, Glogova etc., unde s-au descoperit topoare, ciocane, securi, rișnițe, gresii, fragmente ceramice provenind de la oale, străchini și castroane ș.a. Acestea conferă suport afirmației de așezare statornică a oamenilor, județul Gorj oferind suficiente posibilități de locuire sedentară, atât ca mediu natural de viață, cât și de apărare împotriva atacatorilor. Concomitent cu evidențierea trăsăturilor epocii societății primitive, cu referire la fiecare perioadă istorică în parte, elevii fixează pe harta patriei urmele de locuire umană, iar în același cadru pe harta arheologică a județului Gorj pe care, obligatoriu, fiecare o urmărește și o completează în funcție de informațiile și indicațiile primite.

Inventarul arheologic bogat descoperit în Gorj (vetrele de foc, ceramica, uneltele de muncă, urmele de cult și viață spirituală) vine în sprijinul ideii de locuire în așezări deja stabile pentru că, comunitățile umane încetează în bună măsură să mai cutreiere teritoriul întinse în căutare de vînat sau plante sălbatice comestibile, ci se așează statornic îndeletnicindu-se cu cultivarea plantelor și creșterea animalelor. Am mai considerat necesar, ca pe baza descoperirilor făcute pe teritoriul județului Gorj, să încadrez cu elevii urmele de viață materială și spirituală culturilor Starcevo-Criș, Vinca, Sălcuța și Coțofeni (vezi neolitic-eneolitic), stabilindu-se în aria de cuprindere și manifestare a teritoriului țării noastre. Elevii, avînd o imagine clară asupra descoperirilor arheologice efectuate în județul nostru și în același timp asupra modului de organizare economică și socială a omului în neolitic și eneolitic, au manifestat un interes sporit pentru cunoașterea istoriei locale propunînd o temă adecvată pentru activitatea din cadrul cercului de istorie (vizita la Muzeul județean). Aprofundarea unor probleme legate de arheologia Gorjului s-a realizat printr-o întîlnire cu muzeografi din cadrul Muzeului de istorie Tg.-Jiu intitulată „Excursie și popasuri arheologice în județul Gorj” (călătorie pe hartă).

Eficiența și utilitatea întîlnirii amintite au permis realizarea unei ore recapitulative pentru „comuna primitivă” în care elevii au primit sarcini precise, asigurîndu-se astfel lecției un vădit caracter participativ. Tema recapitulativă s-a intitulat „Epoca societății primitive din istoria veche a României”. La această temă, după o integrare în cadrul fie-

cărei lecții studiate a elementelor de istorie locală, după studiul schemei din manual, am considerat necesar să întocmesc o schemă recapitulativă pentru județul Gorj. Elevii au fost împărțiți în trei grupe, fiecare grupă avînd sarcina de a răspunde la întrebările pe care le-am adresat printr-o fișă de lucru, avînd ca materiale de studiu pentru redarea răspunsurilor: harta descoperirilor arheologice a județului Gorj multiplicată pentru fiecare elev și proiectată la epidiascop, fotocopii ce reprezintă tipuri de unelte, ceramică, arme, padantive sau obiecte de cult din județul nostru, unele fragmente de ceramică existente la colțul arheologic al școlii și hărțile din manual pentru comuna primitivă, după ce în prealabil, o parte din acest material a fost prezentat elevilor la lecțiile anterioare, inclusiv folosirea rezultatelor activității cercului de istorie și a excursiei de documentare arheologică. Recapitularea s-a realizat în cadrul general al temei propuse dar și cu referiri la județul Gorj, după cum urmează :

Grupa nr. 1 — Care sînt descoperirile arheologice pentru epoca pietrei paleolitic și neolitic? Cărei culturi îi aparțin aceste descoperiri?

Grupa nr. 2 — Care sînt descoperirile arheologice pentru epoca bronzului? Care este cel mai important depozit de bronzuri și în ce constă el? Cărei culturi îi aparțin aceste descoperiri?

Grupa nr. 3 — Care sînt descoperirile arheologice pentru epoca fierului : Hallstatt și Latène? Care sînt fenomenele social-politice ce au avut loc în această perioadă în județul Gorj?

Analizînd cu atenție imaginile prezentate, elevii din prima grupă, după ce au sublinit trăsăturile comunei primitive pentru epoca pietrei, au enunțat în continuare descoperirile arheologice pentru paleolitic, inclusiv cele din județul Gorj de la Peștera Cioarei — Boroșteni și Peștera Muierilor — Baia-de-Fier, iar pentru neolitic au amintit în seria așezărilor pe cele de la Schela — Gornăcelu. Săulești, Cărpiniș, Aninoasa, Vladimir, menționînd că ele aparțin culturilor Sălcuța, Vădastra. Vinca⁷ Turdaș, descoperiri ce atestă existența pe aceste locuri a comunităților omenești și a ginților și triburilor ca prime fenomene sociale și politice de organizare umană. Elevii au datat cronologic descoperirile menționate.

Elevii din grupa a doua au enunțat ca descoperiri arheologice pentru epoca bronzului în județul Gorj localitățile: **Călugăreni — Padeș, Drăguțești, Măru — Logrești** ș.a. și au subliniat ideea că aparțin culturilor Glina și Verbicioara. După ce unul dintre elevi a subliniat trăsăturile epocii bronzului, progresele înregistrate în folosirea metalelor, dezvoltarea forțelor de producție, organizarea societății pe temeiul patriarhatului și constituirea tracilor ca populație de bază pe teritoriul României, un altul a prezentat în același context de dezvoltare economico-socială componenta depozitului de bronzuri de la Drăguțești, descoperit în anul 1976, compus din scereri și topoare aparținând populației tracice locale. Am concluzionat că acest depozit, unul dintre cele mai importante din regiunea Olteniei, aparține populației autohtone, atestându-i nivelul dezvoltării sale economice și sociale în această perioadă istorică importantă pentru dezvoltarea metalurgiei bronzului la traci.

Elevii din grupa a treia au enunțat ca descoperiri pentru perioada hallstattiană în Gorj, localitățile Alimpești, Topești, Rogojelu, Telești — Drăgoiești, acum când se resimt și influențele ilirice din sud-vestul țării noastre surprinse în descoperirile de la Balta Verde, Goșoșu și Telești — Drăgoiești, unde s-au găsit importante dovezi ale elementului autohton care a asimilat în masa lor elementele noi venite. Comentând și analizând inventarul arheologic descoperit în localitățile amintite, elevii au fixat pe harta României și alte așezări și necropole aparținând primei vârste a fierului și prin analogie cu cele descoperite în Gorj au subliniat progresele înregistrate de oameni în domeniul producției materiale, transformările apărute pe plan social și ceea ce este deosebit de important că geto-dacii își fac apariția în istorie ca ramură distinctă a marelui neam tracic. Perioada Latene a fost dovedită de elevi prin descoperirile făcute în județul nostru la Turburea — Spahii, Socu — Bărbătești (așezări geto-dacice), Polovragi, Stoina, Țicleni, Căpreni (cetăți), ș.a., dovezi ale formării și dezvoltării civilizației și ale persistenței populației geto-dacice pe teritoriul județului Gorj, în perioada secolelor III-I î.e.n. pe baza unui bogat bagaj de cunoștințe asimilat prin lecții și activități dedicate cunoașterii elementelor de istorie locală, elevii au posibilitatea să-și facă o imagine clară asupra dezvoltării societății unane în epoca metalelor, asupra unor fenomene legate de viața economică și diviziunea socială a

muncii, destrămarea relațiilor de comună primitivă, împărțirea societății în clase și apariția statului, contactul geto-dacilor cu marile civilizații ale antichității etc., elemente foarte bine evidențate și prin descoperirile arheologice date la iveală în județul Gorj. În finalul lecției am întocmit, cu ajutorul elevilor, schema recapitulativă pentru această lecție, la tablă, după structura celei din manual.

Considerăm că folosirea unei asemenea structuri de lecții a contribuit la întărirea convingerilor elevilor despre vechimea și continuitatea poporului român pe meleagurile Gorjului. Elevii au descoperit pe baza observării directe, corelate cu cunoștințele dobândite în lecțiile anterioare, progresele înregistrate de oameni în orînduirea comunei primitive, progrese realizate în folosirea uneltelor de metal, bronz și fier — cu implicații în modul de viață al oamenilor. De remarcant interesul manifestat de elevi în examinarea și interpretarea acestor vestigii ale trecutului în bună parte cunoscute nemijlocit la fața locului), modul de integrare activă la lecții, însușindu-și printr-o activitate participativă cunoștințele predate.

Urmează un număr important de teme care, printr-o în-lănțuire logică, firească, au scopul de a evidenția formarea și dezvoltarea civilizației geto-dacice în spațiul carpato-danubiano-pontic. Elevii au posibilitatea ca pe parcursul a 4—5 lecții să cunoască bine viața strămoșilor noștri.

La lecția „Dacia și daco-geții” ei vor putea să înțeleagă bine vatra permanentă de locuire a poporului geto-dac, îndeletnicirile și trăsăturile sale fizice și morale, obiceiurile și modul lor de viață, principalele evenimente din istoria politică timpurie a geto-dacilor și formarea marilor uniuni tribale. **La lecția „Statul dac sub conducerea lui Burebista”** elevii rețin ideea că scindarea societății geto-dacice în clase antagoniste și formarea statului este rezultatul unei rapide și complexe dezvoltări a societății în sec. II—I î.e.n., determinată la rîndul său de progresele caracteristice celei de-a doua vîrste a fierului. **Comentarea textelor citite din scrierile lui Strabon, Dio Chrysostomus sau Iordanes** despre geto-daci formează la elevi o imagine vie și o stare profund emoțională despre înaltele calități morale ale strămoșilor noștri, ale conducătorului Burebista sau ale urmașilor săi, trăsături cum sînt: priceperea, hărnicia, cinstea, dîrzenia, curajul, dragostea de țară, setea de libertate etc.

Lecția „civilizația dacică și societatea dacică în sec. I î.e.n. — I e.n. — I e.n. scoate bine în evidență elementele de cultură și spiritualitate geto-dacică în contextul unei puternice și avansate civilizații fierului. Dezvoltarea metalurgiei, diversificarea uneltelor agricole și meșteșugărești, ceramica bine lucrată și frumos ornamentată, sistemul de cetăți și fortificații, tehnica de luptă, sanctuarele dacice din zona munților Orăștiei, obiectele de podoabă și tezaurele, ritul și ritualul religios, relativ avansate în domeniul botanicii, medicinei, astronomiei și artei, toate laolaltă, prin graiul viu al profesorului, prin intermediul imaginilor și al folosirii scrierilor, documentelor și mărturiilor arheologice ale vremii, formează elevilor o imagine limpede asupra nivelului puternic de dezvoltare a societății dacice în perioada statului dac. Am completat activitatea de cunoaștere a civilizației strămoșilor noștri prin excursii interjudețene de documentare la muzeele „Porțile de Fier” din Drobeta Tr. Severin, Deva, Alba Iulia, Sibiu, Craiova și Cluj-Napoca, prin vizite și excursii cu caracter local, ș.a.

Lecția „Statul dac sub conducerea lui Decebal” completează cunoștințele elevilor despre caracterul unitar și nivelul ridicat al civilizației geto-dacice, formează o imagine clară asupra personalității marelui rege Decebal (folosindu-mă în acest sens și de scrierile și aprecierile lui Dio Cassius — comentate cu elevii), evidențiază evenimentele și marile frământări politice în condițiile în care la sfârșitul sec. I și începutul sec. al II-lea e.n. dacii fac elorturi deosebite pentru stăvilirea pericolului roman, dar faptele lor de vitejie nu sînt suficiente pentru a împiedica pe romani să transforme Dacia în provincie romană.

În cadrul lecțiilor cu temele enunțate, am avut posibilitatea să folosesc elementele de istorie locală bazîndu-mă pe o organizare riguroasă și o structurare corespunzătoare a lecțiilor, pe pregătirea informațiilor arheologice referitoare la Gorj dobîndite prin studiu, cercetare, vizite și excursii, acestea din urmă fiind organizate, de regulă, în cadrul activităților cercului de istorie în funcție de obiectivele propuse dar și de opțiunile elevilor. Aș menționa faptul că de ani de zile am căutat să stabilesc o bună colaborare cu arheologii din cadrul Muzeului județean Gorj, participînd individual sau cu elevii pe șantierele arheologice, cu precădere la cele de pe raza comunelor Bumbesti-Jiu și Schela, ce se găsesc în apropierea școlii unde îmi desfășor activitatea didactică.

Așadar, cu ajutorul unui material tridimensional bogat din care amintim cătuile, vase de diferite tipuri, coasele, secerile, brăzdarele de plug, armele etc., descoperite la **Socu — Bărbătești, Turburea, Virț, Țicleni, Runcu, Dobrița**, completat cu podoabele date la iveală la **Telești — Drăgoiești, Bumbesti-Jiu**, tezaurele de la **Poiana, Săcelu, Tg. Cărbunești**, am putut să evidențiez bine, în funcție de cerințele lecției, civilizația geto-dacilor și în județul Gorj. La rîndul lor așezările și cetățile databile în sec. II î.e.n. — I e.n., cu bogatul lor inventar material, integrarea cetății de la Polovragi în sistemul de fortificații dacice și care aveau un rol foarte important în sistemul de apărare pentru zona de vest a Carpaților Sudici, atelierele de fierărie de la Socu — Bărbătești, cuptoarelor ceramice de la Bumbesti, centrele miniere atestate în Gorj, cum sînt cele din munții învecinați satelor **Bilta, Schela și Baia-de-Fier**, unde se văd urme de extragere a fierului și a aramei, depozitele de unelte agricole de la **Runcu și Dobrița**, dovedesc că în ținuturile Olteniei de nord exista o intensă locuire și viață economică geto-dacică. În contextul descoperirilor arheologice din Gorj amintit elevilor, atunci cînd le-am vorbit de civilizația geto-dacilor, despre necropolele de la **Alimpești, Turburea — Spahii, Telești — Drăgoiești**, aceasta din urmă fiind cea mai importantă din Oltenia și cu un bogat material arheologic de factură dacică. Am pus, de asemenea, în valoare elementele de spiritualitate geto-dacică descoperite în Gorj amintindu-le elevilor în cadrul lecțiilor despre descoperirea podoabelor de la **Poiana, Bumbesti-Jiu, Albeni, Virț, Telești, Bărbătești, Turburea**, aparținînd în totalitate secolelor II—I î.e.n. Pentru a intui mai exact afirmațiile făcute, am folosit în predare fotocopii după exponatele din expoziția de bază a Muzeului de istorie din Tîrgu-Jiu, acestea reprezentînd brățări, mărgelile, inele, cercei, coliere, pandantive, cingători și vase. Am subliniat ideea că podoabele respective își au analogii în diferite descoperiri făcute în țară, fiind de factură și utilizare geto-dacică. În cadrul descoperirilor interesante făcute în județul Gorj s-a vorbit elevilor, atunci cînd am subliniat ideea de cultură dacică, despre **inscripția găsită în incinta cetății Polovragi**, localitate care, alături de Grădiștea Muncelului și Ocnița, atestă documentar existența scrisului în societatea geto-dacică. Am mai considerat necesar să le vorbesc și să le explic despre sistemul de construcții în manieră geto-dacică,

subliniind că descoperirile făcute în județul nostru, la cetățile și așezările amintite, evidențiază foarte bine acest lucru.

Tot ceea ce am încercat să prezint în cadrul temelor legate de formarea și dezvoltarea societății și civilizației geto-dacilor sînt mărturii care atestă exemplar acest lucru și în județul Gorj. Pentru sporirea interesului la elevi, integrarea și înțelegerea elementelor de istorie locală în cadrul lecțiilor am folosit mijloace adecvate, cu precădere metoda intuitiv-expozitivă și demonstrativ-comparativă, am folosit permanent și sistematic informațiile arheologice în funcție de scopul și momentul pe care l-a urmărit fiecare lecție în parte.

Punerea în valoare a descoperirilor arheologice, inclusiv prin vizitele organizate la Muzeul de istorie din Tirgu-Jiu cu elevii cls. a VII-a (și nu numai), mi-a dat certitudinea că toți copiii au reușit să înțeleagă faptul că și ținuturile de pe cursul superior al Jiului au fost intens locuite de către autohtonii geto-daci, fapt explicabil dacă avem în vedere că Oltenia subcarpatică era situată în imediata apropiere a reședinței statului dac. De aici elevii au înțeles și legăturile permanente ale geto-dacilor de pe aceste meleaguri cu cei din celelalte regiuni ale Daciei, posibilitatea existenței pe pămîntul Gorjului antic a unor puternice uniuni tribale dacice care au contribuit efectiv la formarea și dezvoltarea statului dac condus de marile personalități ale lumii geto-dacice — regii Burebista și Decebal.

După parcurgerea temelor incluse la subcapitolul „Statul dac de la Burebista la Decebal”, unde elevii au posibilitatea să pună și întrebări referitoare la descoperirile mai importante făcute în Gorj, cum sînt de exemplu, cele de la Telești, Polovragi, Turburea, Spahii, Socu — Bărbătești, Poiana și altele, am considerat necesar să realizeze o testare- chestionar, pe baza unei fișe de lucru, cerînd elevilor să evidențieze și să integreze, pe baza descoperirilor efectuate în Gorj, principalele elemente de istorie locală în context național de epocă geto-dacică. Rezultatele obținute de elevi au evidențiat o înșușire temeinică și corectă a cunoștințelor.

Același interes l-au manifestat elevii la lecțiile „**Dacia și Dobrogea în timpul stăpînirii romane**”, „**Continuitatea și romanizarea geto-dacilor**”, „**Daco-romanii și continuitatea lor în spațiul carpato-danubiano-pontic**”.

La lecția „Dacia și Dobrogea în timpul stăpînirii romane”, după ce elevii au înțeles modul în care a fost organizată Dacia ca provincie romană evidențind consecințele războaielor de cucerire asupra vieții social-politice și economice, am căutat să orientez prin întrebări răspunsurile astfel încît elevii au subliniat faptul că și teritoriul actual al județului Gorj a fost integrat în granițele provinciei Dacia romană. Prezentînd harta „Dacia romană” și în același timp harta „Gorjului antic” pentru perioada respectivă, elevii au putut observa că teritoriul județului nostru a fost permanent locuit de o populație geto-dacică și romană într-un proces de simbioză. Am valorificat în continuare cunoștințele, dobîndite de elevi cu ocazia lecției-vizită la Muzeul județean desfășurată anterior, astfel încît aceștia, la chestionarul despre continuitatea elementului geto-dacic în nordul Olteniei după anul 106 e.n., au evidențiat existența unor importante urme arheologice pentru perioada romană făcînd referiri la prezența ceramicii și a altor elemente de cultură și viață materială și spirituală geto-dacică în castrele, așezările civile și rurale romane cum sînt cele de la Săcelu, Cătunele și Bumbești-Jiu. Am completat răspunsurile elevilor explicîndu-le că săpăturile arheologice efectuate în localitățile amintite de ei, precum și la Arcani, au dus la identificarea unor urme de locuințe de construcții în manieră geto-dacică și material ceramic autohton, acestea reprezentînd alte elemente ale continuității autohtone. Fixarea pe harta arheologică a Gorjului a castrelor de la Cătunele, Pinoasa, Bumbești-Vîrtop și Pleșa (Porceni), precum și a drumului roman care pleca de la Drobeta pe sub poala subcarpatică a Olteniei de nord-vest spre pasul Vilcănului, iar de aici mai departe spre Sarmizegetusa Traiana i-a făcut pe elevi să înțeleagă importanța strategică a zonei în intențiile romanilor de a-și menține stăpînirea în teritoriile de la nordul Dunării. La întrebarea legată de rolul castrului de la Bumbești elevii răspund că acesta asigură paza defileului Jiului. Am completat răspunsul explicîndu-le, pe baza informațiilor pe care descoperirile epigrafice ni le-au pus la îndemînă, că romanii au adus aici o unitate de infanterie, probabil arcași (Cohors IV Cypria), pentru paza defileului, dar și pentru supravegherea populației băștinașe destul de numeroasă în zonă și care nu se împăca cu gîndul supunerii. În același scop unități similare au fost aduse la Cătunele, lîngă Motru.

În legătură cu viața economică în timpul stăpînirii romane din Dacia, remarcată de elevi ca avînd un înalt nivel de organizare și dezvoltare, am considerat necesar să pun în evidență și cercetările efectuate în zona Gorjului, cu precădere în așezările civile de la Cătunele, Bumbești și Săcelu. Anterior elevii, participînd la unele săpături din interiorul și exteriorul castrului roman de la Bumbești, au dobîndit unele informații și au luat contact cu incinta de apărare, cu resturile de temelii aparținînd unor locuințe și cu unele materiale recuperate. Ceea ce am considerat că trebuie să cunoască, subliniind acest lucru în cadrul explicațiilor, este amplasarea așezării civile romane din apropierea castrului, faptul că numeroasele temelii de locuințe, atelierele de fierărie, cuptoarele de ars ceramică, temeliiile de clădiri cu mozaic sau cele cu instalații pentru băi, resturile unor clădiri cu un număr mare de încăperi ș.a. conferă așezării un caracter semiorășenesc. Dispunînd de imagini din zonă și de schița castrului și termelor romane am prezentat elevilor și aceste argumente. În lecțiile următoare, legate de viața romană în Dacia, inclusiv în județul Gorj am subliniat ideea de conviețuire geto-daco-romană atestată convingător de ceramica dacică găsită în castele și așezările civile unde apar în același nivel de locuire. Am demonstrat elevilor acest lucru cu exemplele oferite de descoperirile arheologice de la Săcelu și Cătunele, această ultimă așezare civilă romană extinzîndu-se pe o suprafață de aproape 20 ha.

În cadrul lecțiilor despre continuitatea dacică, daco-romană și romanizarea ca fenomen ireversibil, argumentate în Gorj de procesul de colonizare și întemeierea de așezări civile, am căutat să explic elevilor că în zona fizico-geografică a Gorjului actual, fiind un ținut cu resurse și posibilități mai modeste -- lipsesc astfel cîmpiile mănoase care au asigurat înflorirea Romulei și Sucidavei, la fel resursele miniere ale Daciei superioare -- nici o așezare nu a atins un nivel de dezvoltare care să-i permită obținerea titlului de municipium. Dar descoperirile arheologice și epigrafice probează existența a numeroase așezări rurale (vici), cea de la Bumbești, așa cum am văzut, atinșînd o dezvoltare cvasiurbană, foarte probabil un pagus precum Micia în Dacia superioară. Urmărind harta Gorjului antic elevii au putut evidenția așezările rurale de la Bîrsești, Bobu, Boroșteni, Iezurenii, Bălănești, Sura, Tirgu-Jiu și Topești.

Din repertoriul arheologic roman al Gorjului, au mai putut fi amintite și integrate la lecțiile de viață economică și spirituală romană descoperirile de la Săcelu, localitate cunoscută din timpul romanilor pentru apele sale tămăduitoare, apoi cele de la Căpreni, Dănești, Slobozia, Brădiceni, Urșați, Tismana, Șiacu, Arcani ș.a.

Un sprijin real în cunoașterea directă a elementelor de istorie locală este Muzeul județean Gorj care prin expoziția sa de bază oferă celor interesați, în cazul nostru elevilor, urme arheologice, mărturii și documente care asigură ideea dominantă, fundamentală în predarea istoriei în școală — unitatea și continuitatea poporului român pe pământul patriei noastre. **Acest lucru m-a determinat ca pe una dintre lecțiile de recapitulare finală anuală s-o intitulez „Ideea de existență și continuitate în istoria poporului nostru oglindită în județul Gorj prin elementele de istorie locală veche”.** Tema a putut fi epuizată pe cuprinsul a două ore. În prima parte m-am oprit asupra realizării unei recapitulări pe bază de chestionar în care am formulat elevilor întrebări stabilind anterior activității planul-recapitulativ. În a doua parte am realizat o fixare a cunoștințelor printr-o lecție-sinteză la Muzeul de istorie din Tîrgu-Jiu.

Ca suport al asigurării eficienței în cadrul temei propuse, al cărui scop a fost în primul rînd educativ, au stat: asimilarea anterioară de către elevi a cunoștințelor de istorie veche a României unde elementele de istorie locală au fost folosite în structura fiecărei lecții în funcție de programă și manual, informațiile oferite prin lucrarea de față sau cele investigate și comentate cu elevii cu ocazia excursiilor de documentare arheologică, a vizitelor, săpăturilor pe șantier, dezbaterea planului-chestionar prin antrenarea efectivă a elevilor în cadrul lecției.

Principalele probleme puse în dezbatere au fost astfel structurate :

1) Istoria — mijloc important de educație patriotică a tîneretului.

2) Epoca străveche și veche a României — fenomene și procese istorice importante în formarea și dezvoltarea societății omenești pe teritoriul patriei noastre ;

a) apariția omului și a societății umane ; b) formarea civilizației traco-geto-dacilor pe teritoriul țării noastre ; c) continuitatea geto-dacică în timpul stăpînirii romane ; d) daco-

romanii și procesul de romanizare în spațiul carpato-danubiano-pontic; e) procesul de formare a poporului român și a limbii române.

3) Locul și rolul civilizației strămoșilor noștri, geto-daco-romanii, în cadrul civilizației lumii antice. Elevii au fost repartizați pe trei grupe, grupa a II-a avînd ponderea cea mai mare ca număr, posibilități și potențial de exprimare în cadrul căreia elevii au primit sarcini precise pentru pregătirea unor răspunsuri de sinteză (elemente esențiale) necesare abordării subpunctelor stabilite. La punctele 1 și 3, avînd în vedere efectivul mic de elevi cu care lucrez în școală, am considerat ca rezolvarea problemelor puse în discuție să revină elevilor cu o putere mai mare de sinteză și abstractizare a cunoștințelor (cel mult 2—3 elevi). Fiecare problemă pusă în dezbatere a fost completată cu elementele de istorie locală despre care elevii au deja suficiente cunoștințe din lecțiile anterioare.

Ca materiale didactice am folosit: hărțile de la sfîrșitul manualului și cele confecționate cu ajutorul elevilor pentru lecțiile de istorie veche a României, Atlasului istoric, harta „Dacia romană”, harta arheologică a Gorjului, colțul muzeal școlar, fotocopiile, imagini după albumul „Strămoșii poporului român”, lecturile după scrierile autorilor antici (Crestomația de texte pentru istoria României și manualul), schemele recapitulative din manual, p. 32—33; 69—71 etc.

Ca metodă de lucru a fost folosită conversația-dezbatere, lucrul cu harta, cu textul și manualul, explicația și testul de evaluare a cunoștințelor.

Răspunsurile elevilor au formulat concluziile apreciind că istoria patriei este un izvor nesecat de învățăminte și de patriotism, că ea contribuie la stabilirea unui climat de prietenie între popoarele întregii lumi, ne angajează la muncă, ne învață să prețuim și să iubim trecutul glorios de luptă al înaintașilor și marile cuceriri ale prezentului nostru socialist. Referirile sînt completate cu aspectele legate de istoria Gorjului. De o densitate mare sînt răspunsurile elevilor date la punctul II din planul recapitulativ, acestea fiind mijlocite de un bogat material de fapte, fenomene și procese istorice care, bine valorificate, inclusiv prin integrarea elementelor de istorie locală, au subliniat ideea de existență, continuitate și civilizație geto-dacică, procesul de sim-

bioză daco-romană și de formare a poporului român pe teritoriul actual al patriei noastre, ideea fiind dezvoltată cu precădere la ultimul subpunct legat de formarea poporului român și a limbii române. În sfârșit, elevii au avut sarcina de a evidenția civilizația strămoșilor noștri în contextul lumii antice universale, au apreciat încadrarea perfectă a culturii materiale și spirituale a geto-dacilor și romanilor în ansamblul civilizației avansate de activități, că întotdeauna pământul patriei noastre a fost un loc de răscruce, o punte de legătură între marile civilizații ale lumii antice.

Pe parcursul întregii activități mi-a revenit sarcina de a ști să aleg, din ansamblul tehnicilor didactice, acele metode și procedee de lucru adecvate momentului respectiv al lecției, de a conduce desfășurarea lecției spre scopul pe care l-am propus prin abordarea temei. În toate momentele lecției, atât pentru sporirea eficienței ei instructiv-educative, cât și pentru stimularea interesului la elevi, am apelat prin întrebări la folosirea elementelor de istorie locală, având ca reper de lucru însăși structura și conținutul lucrării „Atestări arheologice ale traco-geto-dacilor în județul Gorj”, valorificând din aceasta crîmpeie din istoria Gorjului menite a sădi în sufletul copiilor respectul pentru înaintașii noștri, dragostea de țară și de locurile noastre natale.

A doua parte a activității s-a desfășurat printr-o lecție la Muzeul de istorie, după ce în prealabil am stabilit cu muzeograful de serviciu un program comun de lucru pentru cunoașterea reciprocă a sarcinilor — exponatele de către profesor, conținutul și scopul temei abordate de către muzeograf. În cazul elevilor, aceștia au fost pregătiți asupra scopului lecției, cerîndu-le să urmărească atent în timpul explicației elementele de istorie locală a Gorjului antic în contextul temei de recapitulare desfășurată la clasă. În aceeași timp li s-a cerut să urmărească formarea ideii de existență și continuitate pe baza următoarelor întrebări:

— Care este vechimea societății omenești prin atestările descoperirilor arheologice din județul Gorj?

— Prin ce se remarcă civilizația traco-geto-dacică pe baza materialului arheologic tridimensional pus în valoare de expoziția de istorie veche a Muzeului județean Gorj?

— Care sînt elementele decorative ale ceramicii dacice?

— Prin ce se deosebește ceramica dacică de cea de factură romană?

— Ce a păstrat ceramica dacică din perioada romană de la ceramica geto-dacică tradițională?

— Subliniați elementul roman în ceramica de tip provincial în simbioză cu cea dacică.

— Remarcați dovezile arheologice ale continuității așa cum apar ele în expoziția muzeală?

Întrebările au fost adresate tuturor elevilor astfel încît fiecare să aibă interesul și posibilitatea să urmărească atent ideea de existență și continuitate pe teritoriul județului Gorj.

În muzeu explicația s-a realizat prin proiectarea unor diapozitive reprezentînd cronologic istoria străveche și veche a României oglindită local prin mijlocirea exponatelor ce demonstrează fiecare moment important al temei abordate. Explicarea a fost însoțită mereu de dialogul cu elevii, evidențînd acele elemente care demonstrează ideea de existență și continuitate a strămoșilor noștri. În continuare, după ce li s-a prezentat în mare expoziția făcîndu-se legătura cu imaginile prezentate, elevii au avut posibilitatea să urmărească individual și să observe exponatele și principalele probleme puse în discuție. Ei au adresat și întrebări de genul: Cum se explică existența celor două tipuri de castre romane în Gorj (de piatră și cu val de pămînt)? Dacă elementul migrator a pătruns în județul Gorj și sînt atestări ale acestuia în județul nostru?, În ce măsură populația geto-dacică a influențat viața materială și spirituală romană în această zonă? Care sînt preocupările specialiștilor la Muzeul județean Gorj pentru punerea în valoare a unor noi descoperiri ale continuității și persistenței elementului daco-roman în procesul de formare a poporului român și a limbii române?

În ultima parte a lecției am valorificat, prin răspunsurile elevilor, întrebările adresate înainte de începerea vizitei la muzeu, reușind împreună să punctăm principalele momente și elemente de viață materială dacică și romană în procesul de continuitate și de formare a poporului român și a limbii române. Am considerat necesar ca în final să le vorbesc elevilor despre semnificația științifică și educativă a muzeului ca instituție de cultură, despre strădaniile celor care, fără preget, se ocupă permanent pentru îmbogățirea

patrimoniului muzeal cu noi descoperiri, exponate și documente care să ateste prezența și viața poporului român pe teritoriul patriei noastre. Aceste vestigii ale trecutului reprezintă munca generațiilor anterioare lăsate nouă moștenire pentru ca și noi să le transmitem urmașilor noștri.

Așadar, elevii au avut posibilitatea să-și fundamenteze câteva idei esențiale despre istoria multimilenară a poporului nostru, creindu-și baza necesară studierii mai departe a proceselor și fenomenelor de istorie medievală a României. În final, unul dintre elevi a propus, pentru ședința cercului de istorie, un concurs școlar avînd genericul „Sîntem aici dintotdeauna”. S-au mai propus și alte activități legate de evocarea personalității marelui rege Decebal și de cunoașterea altor vestigii ale antichității pe teritoriul județului Gorj.

Din experiența acțiunilor inițiate și desfășurate pînă în prezent, se poate desprinde concluzia că faptele, fenomenele istorice devin mai „vii”, mai bine înțelese. Atît la lecție cît și la activitățile amintite aici, participarea elevilor a fost marcată de curiozitate și interes, de motivație și inițiativă. Toate acestea contribuie la formarea atitudinilor și conduitei lor patriotice, cu condiția să-ți stabilești bine obiectivele, metodele și procedeele de predare-învățarea lecțiilor de istorie.

Gorjul oferă deci multe elemente de istorie cu posibilități multiple de folosire și integrare în cadrul lecțiilor amintite. Metodica folosirii lor are un caracter complex, cuprinzînd o gamă variată de procedee, începînd cu simpla indicare a faptelor de ordin local, continuînd cu conducerea elevilor spre descoperirea, prin efort intelectual propriu, a unor adevăruri noi în contact direct cu vestigiile amintite în cadrul vizitelor și excursiilor, iar de aici ajungînd la activitatea independentă teoretică și practică pe care ei o probează în cadrul cercului de istorie sau prin activitățile directe la fața locului.

Așadar, elementele de istorie locală își realizează funcția instructiv-educativă prin activitatea comună a profesorului cu elevii. Iar prin mijlocirea activității proprii, elementele de istorie locală, acționînd pe fondul istoriei naționale și integrîndu-l, aduc o contribuție însemnată la dezvoltarea multilaterală și armonioasă a personalității elevilor, contribuie la îmbogățirea spiritualității lor.

Exprimîndu-mi convingerea că n-am putut epuiza toate problemele — mai ales de metodică — pe care tema le ridică, consider totuși că mi-am adus o modestă contribuție la explorarea acestui dificil subiect de istorie veche a României, cu referire la județul Gorj.

Lucrarea de față poate sta la dispoziția profesorilor de istorie pentru a-i ajuta în predarea cunoștințelor respective la istoria veche a României. Ea poate fi valorificată și în cadrul unor simpozioane, sesiuni de referate și comunicări științifice, la activitățile ce se organizează sub egida Universității cultural-științifice sau cu alte prilejuri.

N O T E :

- ¹ Nicolae Ceaușescu, **România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate**, vol. 13, Ed. pol., Buc., 1977, p. 67.
- ² Grigore Ureche, **Letopisețul Țării Moldovei**, Ed. P.P. Panaitescu, Edit. pentru literatură și artă, Buc., 1954, p. 57.
- ³ T. Stănculescu, **Probleme privind materializarea istoriei**, Edit. did. și pedagogică, Buc., 1978, p. 32.
- ⁴ Nicolae Ceaușescu, **România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate**, vol. 6, Ed. pol., Buc., 1972, p. 423.
- ⁵ Nicolae Ceaușescu, **Expunere la Congresul Educației politice și al culturii socialiste**, Ed. pol., Buc., 1976, p. 47.
- ⁶ *Ibidem* p. 48.
- ⁷ Elena Todea și Mircea Todea, **Folosirea vetrei istorice locale în predarea istoriei**, Revista de pedagogie, nr. 4, 1974, p. 35.
- ⁸ Nicolae Ceaușescu, **Expunere la Congresul Educației politice și culturii socialiste**, Ed. pol., Buc., 1976, p. 47.
- ⁹ *Ibidem*, p. 11.